

Co je odborný text

Definice odborného textu, postup psaní odborného textu

Co je odborný text?

Odborný text je jedním z výstupů výzkumné práce, je také součástí jakékoliv odborné činnosti.

- ▶ Při psaní odborného textu autor staví na tom, co už bylo řečeno a přidává k tomu něco svého.
- ▶ Důležité dovednosti:
  - ▶ Formulace výzkumné otázky
  - ▶ Vedení výzkumu
  - ▶ Uspořádání informací do koherentního celku
  - ▶ Nalezení důležitých argumentů
  - ▶ Obhajoba závěrů práce

Znaky odborného textu

I. odborný přínos

- Podle typu práce – od přidání „něčeho nového“ k již existujícímu v bakalářské práci, až po formulace nové teorie, nového přístupu k problematice v disertační práci.
- Nový přínos může být např. pohled na současnou diskusi z neobvyklého úhlu, zaměření se na popis vztahů mezi dvěma (nebo více) prvky systému, upozornění (a analýza) na nové (nebo dosud nedostatečně prozkoumané) interakce atd.
- Přínosná může být také přehledová publikace, shrnující vývoj teorií a diskusí o tématu.

---

2. Zakotvenost v současném stavu poznání

- Nutnost orientovat se v problematice, která je tématem práce
- Znat aktuální teorie, diskuse o daném tématu
- Zpravidla se prokazuje v úvodní kapitole práce uvedením přehledu zkoumané problematiky
- Orientace v tématu je nutná také při přípravě a realizaci výzkumu.

---

3. Řešení problému

- Psaní není pouhá sebezprezentace, vždy je třeba mít nějaký problém, kterých chceme řešit.
- Tento problém může být teoretický nebo praktický.
- Je formulován v tzv. výzkumné otázce a dále pak rozpracováván v hypotézách.
- Řešení problému předchází důkladné studium problematiky, včetně návrhů řešení od jiných autorů.
- Je nutné si uvědomit vztahy mezi jednotlivými teoriemi a přístupy a vybrat si ten, podle kterého budeme dále postupovat.

Postup při psaní odborného textu

Výběr vhodného tématu

Faktory ovlivňující výběr tématu:

- ▶ **téma, která vás zajímá** (= hodně o něm víte) - výhoda
- ▶ **teoretické** nebo **praktické** téma? **Popisné** téma?
- ▶ **výběr tématu z nabídky** vyučujícího x **vlastní téma** (nutná předchozí konzultace s případným vedoucím práce)
- ▶ **vedoucí práce** – je někdo, kdo může vést moji práci?
Rozumím si s ním? Má na mě čas?
- ▶ **dostupnost literatury**
- ▶ **vlastní schopnosti a dovednosti** (např. zvládnou připravit rozsáhlý výzkum? Zvládnou nastudovat literaturu, která je převážně v cizích jazycích?)

Postup při psaní odborného textu

Orientace ve zkoumané problematice

- ▶ Základní otázky, které pomáhají orientovat se v problematice:
  - ▶ **V jakém oboru nebo vědní disciplíně se téma nachází?**
  - ▶ **Byl už problém řešen? Pokud ano, tak kým, do jaké míry a s jakým úspěchem?**
  - ▶ **Existují jiné výzkumy podobného charakteru?**
  - ▶ **Mohou poznatky z jiných vědních oborů přispět k řešení problému?**

Postup při psaní odborného textu

- ▶ Jakmile máte promyšlené téma a určena další vymežující hlediska, vyberete si vhodný **informační zdroj** či **vyhledávací nástroj**.

Je třeba brát v úvahu:

- ▶ začlenění tématu do konkrétního oboru – existuje vhodný oborový zdroj (např. specializovaná odborná databáze)?
- ▶ druhy dokumentů, ze kterých chcete čerpat – např. pro vyhledávání tištěných monografií, sborníků, časopisů využijete elektronické katalogy, pro články bibliografické či plnotextové článkové databáze, pro webové prezentace použijete vyhledávací stroje, předmětové adresáře atd.,
- ▶ výběr také ovlivní, jaký máte přehled o dostupných odborných zdrojích a zda k nim máte přístup,
- ▶ jaký typ informací potřebujete (odborné/všeobecné).

Postup při psaní odborného textu

---

1. formulace problému, zvolení metody
2. přehled o stavu bádání v dané oblasti
3. formulace hypotéz, sběr a analýza dat
4. předběžná osnova textu
5. první pracovní verze textu
6. druhá až konečná verze textu
7. formální úprava textu

Několik poznámek o češtině

Strukturní útvary:

- **Spisovný jazyk** (knižní, neutrální, hovorový jazyk)
- **Interdialekty**
- **Dialekty**

Rozdíly nejsou jen ve slovní zásobě, ale i ve fonologii, morfologii a syntaxi.

Nestrukturní útvary:

- **Argot** – jazyk kriminalizovaných skupin, tajný jazyk
- **Slang** – jazyk zájmové skupiny, jazyková hra
- **Profesní mluva** – neformální vyjadřování v rámci daného oboru, snaha o jazykovou úspornost

Kodifikace spisovného jazyka

- **Úzus** – obvyklé jazykové prostředky používané celým jazykovým společenstvím bez ohledu na jejich správnost nebo vhodnost,
- **Norma** – jazykové prostředky vyskytující se v mluvě uživatelů češtiny, snažící se o kultivované, spisovné vyjadřování,
- **Kodifikace** – zachycení, „uzákonění“ normy v jazykovědných příručkách, přinášející poučení o výrazových prostředcích pokládaných za spisovné; kodifikace se tedy vždy mírně opoždí za normou, proto je nutné kodifikační příručky po nějakém čase inovovat, aby odrážely soudobou jazykovou praxi.

(Kuldanová, 2003)

-
- ▶ **Diglosie** – poměrně stabilní jazyková situace, ve které (...) existuje velmi odlišný, přísně kodifikovaný (často i gramaticky složitější) superponovaný útvar, výrazový prostředek obsáhlé a uznávané psané literatury dřívější éry či jiné komunity mluvčích, který se osvojuje hlavně formálním vzděláním, užívá se ve většině psaných a formálně mluvených projevů, avšak žádní členové jazykové komunity jej neužívají v běžné mluvě.

- ▶ (Ferguson, 1972 in Bermel, 2010)

Přepínání kódů

Užití určitého jazykového kódu závisí na:

- sociální roli mluvčího (pisatele)
- komunikační situaci, zejména ostatních účastníků komunikace

Chybná volba působí rozpaky, pocit nevhodnosti nebo trapnosti.
Někdy může být ale záměrná (např. snaha zaujmout, ozvláštnit text).

Většina mluvčích je schopna používat více jazykových kódů, důležité je umět rozlišit situace, ve kterých je daný kód vhodné použít.

Stylové rozvrstvení jazyka

- ▶ Běžně mluvený, prostě sdělovací
- ▶ Administrativní, jednací
- ▶ Publicistický
- ▶ Odborný
- ▶ umělecký

Odborný styl

Znaky:

- ▶ spisovný jazyk
- ▶ odborná terminologie (odborné výrazy)
- ▶ cizí slova
- ▶ výrazy stylově neutrální (bez citového zabarvení)
- ▶ věcná správnost, objektivnost, přehlednost, přesnost, míra jistoty tvrzení
- ▶ zkratky, vzorce, schémata, tabulky, grafy
- ▶ odkazy na literaturu, citace, seznam odborné literatury
- ▶ poznámky pod čarou, rejstřík, odkazy v textu

Postoj autora k textu

Vyjádřen:

- autorským singulárem (I. os. č.j.)
- autorským plurálem (I. os. č.mn.)
- pasivní konstrukce
- zcela neosobní konstrukce

Autorský singulár

- Vyjadřuje osobní zaujetí, vlastní názor, motivace
  - Autor je v popředí
  - Zájmeno „já“ nepoužíváme
  - Příklady: *myslím si, domnívám se, předpokládám, analyzuji, navrhuji...*
-

Postoj autora k textu

Autorský plurál

- skromnost autora, zdvořilost
- autor ustupuje do pozadí, do popředí se dostává text
- příklady: *myslíme si, předpokládáme, domníváme se...*
- neznamena to, že se autor nehlasí k výsledkům své práce

Poznámka:

Je důležité si vybrat jen jeden styl a ten pak používat.
U některých typů textů se autorský singulár nepoužívá.

Postoj autora k textu

Pasivní konstrukce:

- autor stojí ještě více v pozadí
- opisné pasivum = tvar slovesa být + tvar slovesa v trpném rodě
- příklady: *jsou zmíněna fakta, je věnována pozornost, byly zjištěny výsledky*
- zvratné pasivum = konstrukce se zvratným zájmenem „se“
- používá se pro obecně známé a přijímané poznatky
- příklady: *obvykle se má za to, pokládá se za možné, mezi členy se obvykle zahrnují, soudí se, že...*

Postoj autora k textu

Zcela neosobní konstrukce

- autor je zcela skrytý
- používají se neosobní konstrukce
- příklady: *Ize předpokládat, je možné zvážit, jak již bylo řečeno, je zřejmé, že..., je všeobecně známo, že..., všeobecně se má za to, že...*
- používá se u obecně přijímaných tvrzení, nebo v případě, že chcete upozornit na problematičnost nějakého častého názoru nebo tvrzení.
- je třeba dát pozor na námitku ohledně míry jistoty tvrzení

-
- ▶ BERMEL, N. *On the alleged czech diglosia in the contemporary world*. Slovo a slovesnost, 200, 70, č. 1.
  - ▶ ČMEJRKOVÁ, S. DANEŠ, F. SVĚTLÁ, J. *Jak napsat odborný text*. Praha : LEDA, 1999. ISBN 80-85927-69-1.
  - ▶ KULDANOVÁ, P. *Útvary českého národního jazyka*. [online] 2003. [cit. 20. 2. 2013] Dostupné z: <http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/igstema1.htm>
  - ▶ kol. autorů. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha : Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-134-4.
-

